

Redactare: *Daniel Adrian* și cărți

Corectură: *Viorica Horga*

Tehnoredactare: *Mariana Radu*

Copertă: *Luca Emil Cornel*

Ilustrație copertă: *Armistițiul de la Compiègne (1918).*

Sursa: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Armisticetrain.jpg>

Titlul original: **THE GREATEST DAY IN HISTORY. HOW THE GREAT WAR REALLY ENDED**

Copyright © Nicolas Best 2008

© 2018 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii METEOR PRESS

Contact:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: carte@meteorpress.ro

www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BEST, NICHOLAS

Cea mai mare zi din istorie : cum a luat sfârșit, cu adevărat, marele război /

Nicholas Best ; trad., cuv. înainte și note de Mihai Manea.

- București : Meteor Press, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-973-728-720-5

I. Manea, Mihai (trad., cuv. înainte și note)

94

Nicholas Best

CEA MAI MARE ZI DIN ISTORIE

**Cum a luat sfârșit, cu adevărat,
Marele Război**

Traducere din limba engleză, cuvânt înainte și note
de *Mihai MANEA*

DESPRE AUTORE

Cuprins

Cuvânt-înainte de *Mihai Manea* 15

Capitolul 1: luni, 4 noiembrie 1918 23

Neozeelandezii capturează comuna Le Quesnoy. Wilfred Owen este ucis. Un tânăr înstărit din California în RAF. Herbert Sulzbach, din batalionul de artilerie german. Căderea nervoasă a generalului von Ludendorff. Generalul Gröner e convocat la Berlin. Revoltă în Kiel. Kaizerul e bombardat în Belgia. Lloyd George la Paris. Generalul Pershing se opune armistițiului. Soldatul Graham trece la atac.

Capitolul 2: marți, 5 noiembrie 1918 52

Generalul Rawlinson ia zece mii de prizonieri. Soldatul Hulme vede teama femeilor. Harry Truman culege un fir de mac. Douglas MacArthur este împușcat prin mâneca tunicii. Căpitanul de Gaulle în lagărul de prizonieri. Generalul Gröner apără monarhia. Prințul Heinrich fuge ca să-și scape viața. Hindenburg ia în considerare moartea Kaizerului. Sulzbach trage asupra unui sat francez. Gărzile Scoțiene capturează comuna Bermeries. Căpitanul Glubb vede un german mort. Președintele Wilson sărbătorește veștile din Europa.

Capitolul 3: miercuri, 6 noiembrie 1918 74

Prințul Maximilian discută despre armistițiu. Revoltă în Wilhelmshaven. Bolșevicii în spatele liniilor germane. Francezii îi urmăresc pe germani plecând. Niște femei flămânde taie în bucăți un măgar. Flora Sandes luptă pentru Serbia. Generalul von Lettow-Vorbeck invadează Rhodesia. Președintele Wilson pierde alegerile. Matthias Erzberger acceptă un potir otrăvit. Comisia de armistițiu părăsește Berlinul.

Capitolul 4: joi, 7 noiembrie 1918 95

Hindenburg îi telegrafiază lui Foch. Comisia de armistițiu sosește în orașul belgian Spa. Generalul de brigadă MacArthur este capturat ca spion. Teilhard de Chardin mășăluiește spre Alsacia. Căpitanul Hitchcock se apropie de fluviul Schelde. Răzvrățiții din Wilhelmshaven pun mâna pe arme. Konrad Adenauer vrea să-i împuște pe bolșevici. Regele Bavariei fuge. Roy Howard transmite o veste senzațională. Statele Unite sărbătoresc prematur. Darryl Zanuck nu reușește să vadă acțiune. J.B. Priestley capturează un adolescent german. Fen Noakes se îndoiește de vești. Comisia de armistițiu trece liniile franceze.

Capitolul 5: vineri, 8 noiembrie 1918 123

Germanii sunt duși la Compiègne. Termenii armistițiului sunt dezvăluiți. Trupele germane se tem că vor fi castrate. Doi soldați din Regimentul Leinster sunt uciși de propriii camarazi într-un schimb de focuri. Lordul Curzon în Lille. Cecil Cox îi oferă dușmanului său un biscuit. Ludwig Wittgenstein își plânge prietenul britanic. Thomas Mann se teme pentru München. Un englez în Bayreuth. Prințul Maximilian îl vrea

alungat pe Kaizer. Kaizerul rezistă. Prințul Maximilian este neînduplecat. Prințesa Blücher în Berlin. Richard Strauss în clădirea Operei. Căpitanul von Helldorf este incapabil să traverseze liniile. Generalul Gröner în orașul belgian Spa.

Capitolul 6: sâmbătă, 9 noiembrie 1918 154

Hindenburg ia o decizie. Kaizerul află câteva adevăruri de acasă. Revoluție în Berlin. Amiralul Wemyss vizitează ruinele orașului Soissons. Nava *HMS Britannia* este torpilată în largul Capului Trafalgar. Un irochez canadian câștigă *Crucea Militară*. Un ofițer american încurajează o cameristă. Kaizerul propune o abdicare parțială. Prințul Maximilian îi zădărnicește planurile. Kaizerul plănuiește o ultimă încercare. Prințesa Blücher urmărește revoluția. Philipp Scheidemann proclamă Germania republică. Marxistul Karl Liebknecht îi urmează exemplul. Kaizerul reflectează asupra sinuciderii. Lloyd George exultă. Prințesa Blücher încearcă să doarmă. Ludendorff își cumpără o barbă falsă. Marlene Dietrich nu poate suferi mulțimea. Kurt Weill este entuziasmat. Generalul Gröner studiază termenii armistițiului. Kaizerul se declară de acord să abdice. Vladimir Ilici Lenin este fericit.

Capitolul 7: duminică, 10 noiembrie 1918 187

Prințesa Blücher urmărește luptele. Kaizerul pleacă pe furie. Comisia de armistițiu descoperă cam pe unde se află. Soldații din Regimentul Leinster ajung lângă Fontenoy. Prințul de Wales este lângă Mons. Howard Vincent O'Brien trece prin Zeebrugge. Harry Truman îi urăște pe germani. George Coles aude tunurile în lagărul de prizonieri. Germanii curăță grădina de pe corpurile omenesti. Prințesa Blücher fuge. Wilhelmshaven celebrează republica. Hindenburg se adresează

armatei. Caporalul Hitler plânge. Maude Onions cântă la orgă. Foch solicită un răspuns. Cancelarul răspunde. Kaizerul cere azil. Președintele Wilson descifrează o telegramă. Germanii vor să vorbească.

Capitolul 8: luni, 11 noiembrie 1918, primele ore 220

Armistițiul s-a semnat. Luptele continuă. Canadienii ocupă Mons. Atrocitate lângă Valenciennes. Trupe germane violate. Cei din RAF se relaxează. Căpitanului Glubb îi este deja dor de război. Herbert Sulzbach urăște să capituleze. Kaizerul este huiduit în Olanda. Harry Truman își consumă muniția. George Coles este într-un lagăr de prizonieri. O australiancă în Leipzig. Erich Maria Remarque se dă drept ofițer. Henry Asquith ia parte la o incinerare. Președintele Wilson ascultă veștile. Americani uciși în înaintare. Generalii refuză să anuleze atacul. Britanicii avansează din direcția Mons. Ernst Kielmayer tânjește după casă. Georg Bucher este prins într-un atac cu gaze. Luptele continuă până la final.

Capitolul 9: luni, 11 noiembrie 1918, ora 11 dimineața 253

Un bur aude veștile. Grenadierii mai au de achitat o datorie. Pace în urma bătăliei de la Malplaquet. Euforie în apropiere. Soldații din Regimentul Leinster nici măcar nu aplaudă. Orașul belgian Lessines este atacat cu două minute înainte de ora 11. Mor ultimii oameni. Trupele americane încă nu au primit vestea. Eddie Rickenbacker privește din aer. Georg Bucher nu are încredere în americani. Octave Delaluque sună goarna. Un mitralior se înclină în fața unor sud-africani. Generalul Pershing bea dintr-o cască germană. Parisul este în delir. Cei de pe nava *HMS Amazon* încă nu știu. Dickie Dixon își îngrozește mama. O mare mulțime la Palatul Buckingham.

Winston Churchill urmărește bucuria oamenilor. Vera Brittain este prea tristă ca să-i pese. Olive Wells este scutită de tema de acasă. Virginia Woolf este emoționată. Bertrand Russell privește cu uimire. Agatha Christie refuză să danseze. Un prizonier austriac se teme de un alt război. Clopotele bat în Southwold. Fără ceai în Liverpool. Yankeeii mărșăluiesc prin Southampton. Membrii Colegiului Eton sărbătoresc la Castelul Windsor. Pacifiștii sunt atacați la Cambridge. Văduva lui Napoleon al III-lea exultă. Petrecere pe tot globul.

Capitolul 10: luni, 11 noiembrie 1918, după-amiaza 293

Tăcere ciudată pe Frontul de Vest. Douglas Haig în Cambrai. Germanii pradă orașul Bruxelles. Foamete în Berlin. Clemenceau în Paris. Lui Dwight D. Eisenhower îi lipsește acțiunea. Un ofițer britanic în America. O linșare în grup în Kansas. Președintele Wilson se adresează Congresului. Chaim Weizmann pe Downing Street nr. 10. Regele George dă o tură cu mașina. Familia Owen primește o telegramă. Un spion german în Liverpool. Éamon de Valera în închisoarea din castelul Lincoln. Lordul French în Dublin. Australiancă violată în Boulogne. Împăratul austriac este înlăturat. Lady Susan Townley îl atacă pe Kaizer.

Capitolul 11: luni, 11 noiembrie 1918, seara 330

Un spion britanic în Olanda. Un prizonier de război îl întâlnește pe Kaizer. Prizonierii britanici îi hrănesc pe copiii germani. O tânără nemțoaică se simte atrasă de soldatul Bickerton. Surori medicale britanice în Serbia. Festivități în Egipt. Veselie în Palestina. Încurcături în India. Mahatma Gandhi s-ar fi înrolat voluntar. Emoție în Australia. Buri revoltați în Cape Town. Manhattanul se luminează. Martin Niemöller ridică periscopul. Ernest Hemingway își numără rănile. Liniște nepământeană

în Belgia. Iad în Franța. Cimpoaie în Rouen. Quakeri din Pennsylvania în Troyes. Gripă în Lille. Părinți îndoliați în Wimereux. André Maurois primește un cadou. Maurice Chevalier cântă în Paris. Kaizerul se așază să cineze. Marinarii din Marea Flotă dau un spectacol pe cinste. Winston Churchill cinează în Downing Street nr. 10. Regele George salută din nou mulțimile. Amărăciune la Ritz. Siegfried Sassoon se alege cu o ceartă. Maynard Keynes se teme de consecințele economice. Noel Coward are o seară senzațională. Copiii bombardați se tem de artificii. Președintele Wilson participă la un bal. Harry Truman nu poate dormi. Adolf Hitler se decide să intre în politică.

Epilog 369

Căpitanii și regii pleacă.

Bibliografie 378

„Cele mai importante vești în istoria ziaristicii, poate în istoria omenirii. Un fragment de știre, pe care două mii de milioane de oameni – întreaga lume – l-au așteptat cu sufletul la gură. Știri care ar însemna pentru zeci de milioane că fiii, soții sau dragii lor ar veni acasă vii și teferi... Vești cum nu au mai avut niciodată și nu ar putea însemna niciodată atât de mult pentru atât de mulți oameni. Armistițiul!”

Web Miller
United Press

„Cea mai mare zi din istorie.”
Daily Express, Londra

aceasta ea în fața celui de-al Treilea Reich. La 21 iunie 1940, Adolf Hitler, însoțit de amiralul Erich Raeder, de Hermann Göring, de ministrul de externe Joachim von Ribbentrop, de Rudolf Hess și translatorul Schimdt, după ce a trecut în revistă garda de onoare germană, s-a urcat în vagon și a luat loc acolo unde, în 1918, se așezase mareșalul Ferdinand Foch. Delegația franceză a încercat să negocieze cu naștii, dar cererea lor a fost respinsă dur. Hitler a fost martor doar la citirea preambulului armistițiului, apoi s-a retras, lăsând locul generalului Wilhelm Keitel, șeful Înaltului Comandament al armatei germane⁸. Armistițiul a fost semnat la 22 iunie 1940 și a prevăzut condiții foarte grele pentru Franța⁹.

Profesor Mihai Manea

CAPITOLUL 1

Luni, 4 noiembrie 1918

Neozeelandezii mărșăluiau pe jos. Îi urmăreau de câteva săptămâni pe germani de-a lungul Franței, împingându-i înapoi către frontiera cu Belgia. Înaintea lor se afla vechea citadelă din comuna Le Quesnoy, dominând drumul către spatele frontierei. Încă un efort și armata germană va fi alungată din Franța în totalitate.

Le Quesnoy se afla pe un teren ridicat în mijlocul zonei rurale. Fusese fortăreață vreme de opt sute de ani. Zidurile sale groase erau familiare englezilor, care prinseseră acolo gustul focului de artilerie în 1346¹⁰.

Zidurile au fost întărite, mai târziu, de mareșalul Vauban¹¹, care a remodelat meterezele în secolul al XVII-lea, pentru a rezista unui lung asediu. Acestea erau înalte de vreo douăzeci de metri, prevăzute cu baterii de tunuri, puternic apărate de garnizoana germană a orașului.

Neozeelandezii au ieșit din ceață devreme în dimineața de luni, 4 noiembrie 1918. Au încercuit mai întâi orașul, curățând terenurile înconjurătoare de germani, înainte să își îndrepte atenția către citadelă.

Pentru artilerie, aceasta era o țintă ușoară. Neozeelandezii ar fi putut să o transforme în moloz. Dar erau cinci mii de civili

¹⁰ Acolo a avut loc o ciocnire în timpul Războiului de 100 de ani (1337-1453), dintre francezi și englezi. (n.tr.)

¹¹ Sébastien Le Prestre, Marchiz de Vauban (1633-1707), mareșal și important inginer militar francez. Este cunoscut pentru inovațiile aduse în domeniul construcției de fortificații militare. (n.tr.)

⁸ *Oberkommando der Wehrmacht* – OKW. (n.red.)

⁹ Jean-Yves Bonnard, *Rethondes, le jour où l'Histoire s'est arrêtée (11 novembre 1918 - 21 juin 1940)*, Paris, Éditions du Trotteur Ailé, 2008.

francezi în Le Quesnoy, precum și garnizoana germană. Neozeelandezii nu au dorit să folosească artileria, dacă ar fi putut evita aceasta.

În schimb, au fost trimiși înăuntru câțiva prizonieri ca să explice garnizoanei că situația lor era fără de speranță. Germanii nu s-au îndoit de asta, însă comandantul garnizoanei nu a dorit să capituleze fără luptă.

Când prizonierii nu s-au mai întors, a fost aruncat un mesaj dintr-un aeroplan, îndemnându-l pe comandantul garnizoanei să capituleze și promițându-i-se că oamenii lui vor fi tratați onorabil dacă ridicau steagul alb. Când comandantul a refuzat în continuare să negocieze, neozeelandezii au decis să captureze Le Quesnoy într-o modalitate de modă veche, luând cu asalt bastionul și escaladând zidurile cu scări mobile.

Întâi au curățat zidurile de dușmani, anihilând focul de baraj de pe meterezele exterioare, pe când cei care asaltau au înaintat în spatele unei perdele de fum. După o luptă înverșunată, neozeelandezii au deschis o breșă în zidul exterior și și-au creat drum peste șanțul cu apă.

Trupele germane au aruncat grenade, în timp ce neozeelandezii au încercuit meterezele interioare, căutând o cale de escaladare. Singurul mod convenabil a fost de-a lungul unui pod peste un șanț cu apă. Ei au apreciat că o scară de nouă metri pe pod ar ajunge la partea superioară a zidului interior.

În vreme ce puștile mitralieră Lewis au măturat parapetul, pentru a-i ține pe germani cu capetele plecate, o parte din Batalionul 4 neozeelandez a înaintat cu o scară mobilă. Fiind atenți la grenade, ei au ridicat scara cu grijă pe zid.

Locul era deosebit de liniștit când locotenentul Leslie Averill a început să urce. Singurul zgomot pe care îl auzea era apa susurând în șanț. Odată ajuns pe malul cu iarbă de la vârful zidului, s-a trezit față în față cu doi germani speriați, care au fugit imediat.

Averill a tras cu revolverul după ei și s-a năpustit jos pe mal în oraș, urmat îndeaproape de sublocotenentul H.W. Kerr și de ceilalți soldați ai batalionului. În câteva minute, ei au cucerit un avanpost

la Le Quesnoy și îi urmăreau pe germani pe stradă, încurajați de locuitorii orașului, care salutau fericiți de la ferestre.

În timp ce Batalionul 4 a escaladat zidul, Batalioanele 2 și 3 ale neozeelandezilor ataca din cealaltă parte a orașului. Soldatul James Nimmo și doi camarazi fuseseră trimiși înainte ca să afle ce s-a întâmplat cu patrula de recunoaștere, care dispăruse.

Oamenii s-au apropiat de ziduri cu prudență. Nu îi vedeau pe germani, pe când își făceau drum către obiectiv. Dar germanii încă erau acolo, așa cum Nimmo și-a amintit într-o scrisoare trimisă acasă.

„Nu știu cum de trăiesc ca să scriu aceasta astăzi sau cel puțin ar fi trebuit să fiu rănit și trimis acasă. Am intrat în oraș și am fost, pur și simplu, copleșiți de civili. Râzând, plângând și aproape nebuni de bucurie.

A durat zece minute până când am scăpat de ei. Apoi doi dintre noi am cercetat peste tot lângă poartă, însă nu am găsit Jerries¹². Pe urmă am aflat, înțelegând puțină franceză și prin semne, că unul dintre băieții noștri a fost rănit pe stradă. Civili au socotit că nu erau germani împrejur, așadar, câțiva dintre noi au decis să meargă și să îl ia de acolo.”

Francezii le-au dat neozeelandezilor hrană și băutură din belșug înainte ca aceștia să plece să-și recupereze camaradul. Nimmo a înșfăcat o clătită ca să o mănânce pe drum, pe când un civil i-a condus la omul rănit.

„Tocmai luasem o îmbucătură, când s-a deschis focul cam la cincizeci de metri pe aceeași stradă. Civilul a fost împușcat în mână. Unul dintre noi a fost împușcat în picior și altul, în braț.

Nu era niciun adăpost și singura soluție era să fugim. Aproape o sută de metri. Am văzut gloanțele lovind pietrele în fața noastră și spărgând bucăți de cărămidă în spate, dar niciunul dintre noi nu a fost rănit.

¹² Nume peiorativ dat germanilor în cele două războaie mondiale. (n.tr.)

La jumătatea distanței am zărit o intrare și m-am hotărât să acționez repede. Am intrat acolo în grabă, apoi am sărit imediat afară, precum o minge. Mi-am acordat câteva minute în care să îmi iau avânt și, cu precauție, am făcut o nouă încercare.

M-am azvârlit spre ușă și camaradul rănit a deschis-o foarte repede, pe urmă l-am ajutat pe ultima porțiune de drum. Un biet cățeluș a fugit după noi lătrând furios, fiind rănit de un glonț la un picior.”

Lupta nu a durat mult. Garnizoana a capitulat repede, știind că nu mai avea rost să se împotrivească. La căderea nopții orașul era, în sfârșit, liber de germani, aproape o mie dintre ei mărșăluind în tăcere spre poartă ca prizonieri de război.

Soldatului Nimmo i-a părut rău să îi vadă plecând, deoarece nu mai avea ocazia să își procure niște suvenire. Neozeelandezilor le plăceau cel mai mult ceasurile de mână, deși revolverele și binocurile erau, de asemenea, folositoare sau, eventual, o *Cruce de Fier*¹³. Chiar și pornografie, dacă nu ar fi găsit nimic altceva. Germanii au avut întotdeauna pornografie bună. Oricum, știa că mai existau și alte surse – din belșug chiar – din care să procure acele suvenire.

Germanii se predau cu miile. Armata britanică a atacat de-a lungul unui front de aproximativ cincizeci de kilometri în acea dimineață de luni, înaintând pe o zonă largă între Valenciennes și râul Sambre.

Oameni, tancuri și artilerie fuseseră în acțiune cu mult înainte de ivitul zorilor. Armata franceză avansa, totodată, la fel și americanii în Argonne. Pe toată linia, germanii fie se retrăgeau în dezordine, fie fugeau pe câmpuri cu mâinile ridicate, hotărâți să se predea înainte de a fi uciși.

Unii încă luptau, rezistând cu tenacitate în tranșeele individuale, dar mulți renunțaseră să mai lupte, fiindcă se săturaseră

¹³ Decorație militară a Prusiei și apoi a Germaniei, instituită din 1813. Aceasta se acordă și în prezent militarilor pe timp de război. (*n.tr.*)

de război. Voiau doar ca împușcăturile să se oprească, astfel încât să meargă acasă.

Cum ziua înainta și rapoartele soseau la cartierul general britanic, a devenit tot mai evident că, în sfârșit, armata germană se dezintegrează, înfrântă total. Germanii erau gata să pună armele jos și să înceteze lupta o dată pentru totdeauna. A fost schimbarea pe care toată lumea o aștepta.

* * *

Pe când neozeelandezii triumfau la Le Quesnoy, sublocotenentul Wilfred Owen, din Regimentul Manchester, își conducea oamenii către Ors, la vreo șaisprezece kilometri în sud. Ordinele Regimentului Manchester au fost să traverseze canalul Sambre-Oise, chiar mai sus de oraș, și să-i alunge pe germani.

Nu a fost o sarcină ușoară cu podurile distruse și inamicul pe poziții, după un atac preliminar care fusese lansat pentru a-i lovi. Oamenii lui Owen au ajuns la canal fără peripeții, însă apoi s-au aflat sub un foc puternic de pe partea cealaltă a râului.

Ei au ripostat, ținându-i pe germani cu capetele jos, pe când mai mulți soldați din Royal Engineers¹⁴ au târât un pod din pontoane și plute la apă și l-au asamblat pentru traversare.

Podul era aproape gata, când a fost lovit de un tir de artilerie. Geniștii s-au străduit să repare stricăciunea, dar s-au aflat sub focul constant al mitralierelor germane. Drept răspuns, sublocotenentul James Kirk, din Regimentul Manchester, a înșfăcat o pușcă mitralieră Lewis și a vâslit către inamic pe una dintre plute.

A deschis focul de la vreo zece metri și i-a obligat pe germani să caute adăpost, permițându-le astfel geniștilor să termine reparațiile. Kirk a fost rănit la cap și la braț, însă a continuat să tragă, până când geniștii au întins podul peste apă și au ajuns pe cealaltă parte.

¹⁴ Corpul regal al Geniștilor din Forțele terestre ale Armatei Britanice. (*n.red.*)

Cei din Regimentul Manchester s-au năpustit peste pod. Două plutoane au ajuns pe celălalt mal și au luat cu asalt pozițiile germane. Un al treilea era pe punctul de a le urma, când un alt proiectil a atins podul.

Stricăciunea a fost mai gravă de data aceasta, dificil de reparat în scurt timp. Oricum, dacă podul nu a putut fi reparat repede, plutele puteau fi utilizate pentru traversare. Așadar, cei din Regimentul Manchester le-au lansat de îndată.

Owen a fost în centrul acțiunii, îmbărbătându-și oamenii. Mergea de la unul la altul și îi bătea pe umăr, pe când aceștia se luptau cu plutele improvizate. Niciunul dintre oamenii lui nu știa că el scria poezie în timpul liber, versuri scurte și sumbre despre ororile războiului în care luptau.

Owen a urât războiul și tot ce avea legătură cu el. A fost foarte critic cu privire la civilii de acasă, care au justificat măcelul cu aforisme latine despre onoarea de a muri pentru țară. Owen văzuse oameni murind în atacurile cu gaze¹⁵ și a cunoscut realitatea dură a războiului:

*Dacă ai putea auzi, la fiecare șoc, sângele
Venind în cascadă din plămâni plini de tutun...*

[...]

*Prietene, nu ai spune cu așa vervă,
Copiilor dornici de o glorie disperată,
Vechea minciună: Dulce et decorum est
Pro patria mori.*¹⁶

¹⁵ În Primul Război Mondial beligeranții au utilizat gazele toxice, de exemplu iperita sau gazul muștar, cu efecte devastatoare asupra combatanților. (n.tr.)

¹⁶ *E plăcut și frumos să mori pentru patrie* – Horațiu, *Ode*, III, 2, 13. Îndemn adresat tineretului de a urma pildele de vitejie ale străbunilor. (n.red.)

Germanii au continuat să execute un foc nimicitor și cei din Regimentul Manchester le-au răspuns cu îndârjire. James Kirk a fost împușcat în cap și a căzut mort peste pușca mitralieră Lewis. Ulterior, i s-a acordat *Crucea Victoria* pentru vitejie.

Owen era jos pe malul canalului când a fost ucis și el, deși nimeni nu l-a văzut murind. Ultima dată când l-au văzut, toți își aminteau asta, era cu oamenii lui spunând „Bravo” unuia și „Te descurci foarte bine, băiete”, altuia.

Câțiva oameni au crezut că s-a urcat pe una dintre plute când a fost lovit, însă nimeni nu a fost sigur în această privință.

„Ce dangăt funebru pentru cei care mor ca vitele?” Desigur, nu au bătut clopotele pentru Wilfred Owen când a murit. Atacul a fost oprit curând după aceasta și cei din Regimentul Manchester s-au retras de la canal, luându-i trupul neînsuflețit pentru a-l înmormânta în cimitirul municipal de la Ors. A fost un eșec pentru britanici, într-o zi de succese remarcabile peste tot.

* * *

În timp ce soldații Regimentului Manchester îl jeleau pe Wilfred Owen, locotenentul Bogart Rogers din cadrul RAF¹⁷, abia înființate, plângea pentru prietenul său, Alvin Callender, doborât cu câteva zile înainte de un Fokker¹⁸ german. Cei doi piloți americani participaseră la înaintarea britanică din ultimele săptămâni, bombardându-i pe germanii în retragere și atacându-le căile ferate și aerodromurile, atunci când o permitea vremea.

Dar norocul lui Callender s-a sfârșit în cele din urmă și el a murit din cauza rănilor într-un spital de campanie canadian. Rogers a fost numit în luna mai să îi urmeze în funcția de comandant de zbor în Escadronul 32. El ar fi fost mult mai fericit în legătură cu promovarea dacă împrejurările ar fi fost diferite.

¹⁷ Royal Air Force – Forțele Aeriene Britanice. (n.red.)

¹⁸ Avion de luptă utilizat de germani în Primul Război Mondial. (n.tr.)

Rogers era un tânăr înstărit din California, unul dintre sutele de americani voluntari care s-au înrolat în RAF, decizând astfel să nu mai aștepte ca țara lor să intre în război.

Inițial, s-a gândit că va participa la o mare aventură, până când s-a confruntat cu realitatea dură a războiului. A văzut pe drum un vas american de transport pentru trupe, torpilat, și sute de vieți pierdute. În Londra a fost emoționat să observe femei purtând culoarea kaki specifică militarilor și soldați britanici sosind în gări direct de pe câmpurile de luptă.

„Vezi Tommies¹⁹ venind, acoperiți de noroiul Flandrei, cu armele pe umeri și căștile din metal legate la spate și înțelegi că în urmă cu mai puțin de o zi erau în tranșeele de pe linia frontului...

Nu am avut nicio idee ce lucru cumplit este războiul, cât de teribile sunt toate și cum poporul englez a muncit și s-a sacrificat.”

După câteva săptămâni în Anglia, Rogers a traversat Canalul Mânecii și a ajuns în Boulogne, unde a avut un alt șoc la sosirea de pe front a unui tren cu răniți, când aceștia au fost descărcați pentru a fi spitalizați. Curând, avea să plece și el pe front. În ultimele șase luni zburase în două patrule pe zi peste teritoriul inamic, deoarece britanicii au luptat împotriva ofensivei de primăvară a germanilor și apoi au atacat la rândul lor. I s-au confirmat șase avioane inamice doborâte, deși numărul real a fost, fără îndoială, mult mai mare.

Odată, Rogers a fost cât pe ce să fie ucis, când zbură într-o zi senină, gândindu-se la Anglia, o țară atât de minunată. Rafala unei mitraliere de la bordul unui avion german l-a trezit brusc la realitate și a efectuat repede o manevră de evitare. În opinia lui, în războiul în aer era doar pilotul, care nu vorbea cu nimeni, iar ceea ce auzea era doar zgomotul avionului său.

Lui Rogers i-au plăcut englezii atât de mult, încât a glumit cu prietenii săi că a devenit un britanic obișnuit, bucurându-se

¹⁹ Numele dat în acea perioadă infanteriștilor britanici. (n.tr.)

de ceaiul de după-amiază și toastând pentru rege în nopțile cu cină, în mizerie.

A încercat, la un moment dat, chiar să cânte imnul național britanic, până și-a amintit că nu știa versurile. Dar a rămas american în inima lui, aniversând ziua de 4 Iulie cu alți conaționali din escadron și străduindu-se să învețe baseballul englez cu o bătă de crichet.

Începând cu 2 noiembrie, escadronul a fost încartiruit pe câmpul de aviație din La Brayelle, un aerodrom lângă Douai, recent capturat de la germani. Baronul von Richthofen²⁰ zburase de acolo, cabana lui particulară fiind un obiect de fascinație pentru nou-veniți.

Rogers a fost trimis într-un vechi castel francez, pe care germanii îl transformaseră în spital. În afară de câteva găuri de proiectile într-o aripă, era foarte confortabil, mult mai bine dotat decât fosta bază a ofițerilor.

Camera lui era intactă, cu excepția unei ferestre sparte și a câtorva găuri de gloanțe în perete. A sperat că el și cei doi colegi ai lui de cameră vor rămâne acolo o perioadă.

Cât despre Escadronul 32, numărul membrilor acestuia a fost redus la doar nouă piloți, care zburau pe șapte avioane. Iar înaintarea a continuat, mai puțin de jumătate din distanța plănuită inițial.

„Sunt doar trei ofițeri piloți în escadron, care erau aici când am sosit eu, a scris Rogers în septembrie. Mi se par destul de bătrâni și cu experiență. Cu siguranță, te simți ca naiba când vezi cum se duc.

²⁰ Manfred von Richthofen (Freiherr Manfred Albrecht von Richthofen) (1892-1918), pilot de elită german și tactician de excepție al luptelor aeriene din Primul Război Mondial. A doborât în timpul războiului un număr mare de avioane de vânătoare inamice. A fost supranumit „Der Rote Baron” (Baronul roșu) sau „Le Diable Rouge” (Demonul roșu). (n.tr.)

Totuși, singurul lucru de făcut este să uiți, pur și simplu, că ai avut vreodată astfel de stări, cum ar fi o emoție sau nervi, și să continui ca și cum nimic nu s-a întâmplat. Mai are vreo importanță că oamenii se fac bucați?”

În 4 noiembrie, situația s-a înrăutățit serios, când s-au înregistrat și mai mulți morți:

„Am avut o perioadă groaznică, o altă lovitură înfiorătoare în urmă cu câteva zile. Am fost norocoși că ne-am întors, cu excepția a doi dintre noi.

Am reușit să rezolv un alt Hun²¹. Sunt destul de sigur că a fost o reușită, însă ulterior alți cinci m-au urmărit peste tot. Prea mulți!”

După aceea, Rogers a fost condus la aerodrom ca să preia un alt avion și să zboare înapoi la La Brayelle. S-a reîntors pe o furtună cu ploaie, cu norii atât de jos, încât a trebuit să zboare tot drumul la nivelul copacilor, pentru a aduce avionul acasă. Dar înlocuirea avioanelor era inutilă când erau foarte puțini piloți.

Cunoscând nivelul de uzură al aparatelor de zbor la acea vreme, lui Rogers i-a fost teamă că nu ar mai fi fost deloc piloți disponibili dacă războiul nu se încheia destul de curând.

* * *

De cealaltă parte a frontului, locotenentul Herbert Sulzbach din Regimentul 63 german de artilerie de câmp se aflase toată ziua

²¹ Nume dat germanilor. În 1914, pentru a-și pune în aplicare planul de invazie a Franței, germanii au fost nevoiți să pătrundă în Belgia neutră, devenind astfel ținta oprobiului public, atunci când veștile despre atrocitățile comise împotriva civililor au apărut în presa internațională. Violențele fizice, violurile, rechizițiile forțate, localitățile distruse, execuțiile sumare au aruncat o pată pe armata germană considerată atât de disciplinată, ocuparea Belgiei fiind denumită în propagandă „Violul asupra Belgiei”, iar soldatul german prezentat drept o bestie însetată de sânge, sub porecla „Hunul”. (n.red.)

sub bătaia focului tunurilor franceze amplasate de-a lungul canalului Oise-Aisne. Focul de baraj a început înainte de răsărit și a continuat fără întreruperi de atunci.

Mii de proiectile de calibru greu au răscolit pământul în jurul germanilor, astfel încât lui Sulzbach i s-a părut că niciun centimetru pătrat nu a rămas neatins.

El și oamenii lui au găsit un adăpost să se ascundă. Îl foloseau cu rândul ca post de observație, însă fumul de la tunurile franceze a redus vizibilitatea sub cincizeci de metri, îngreunând și mai mult situația.

Liniile telefonice din spate au fost tăiate și ele, lăsându-l pe Sulzbach în imposibilitatea de a afla ce se întâmpla în jur. Era îngrijorat că francezii au străpuns deja liniile germane și că erau pe punctul de a-i cuceri poziția.

„Care este situația cu infanteria? Nimeni nu are vreo idee și nimeni nu știe dacă inamicul nu este deja în spatele nostru, deoarece este imposibil să vezi ceva în această ceață. Se prăbușesc liniile noastre, au fost capturați cu toții și vom fi și noi, de asemenea? Situația este fără speranță.

Tunarii mei încă trag ca nebunii și până acum, cel puțin, nu am întâlnit infanterie care se retrage. Acum vin tunarii rămași de la bateriile nr. 1 și 3, ducând în mâini mecanismele de tragere.

Am fost nevoiți să abandonăm chiar și tunurile, după ce am fost copleșiți de inamic. Rămân la postul meu. Căpitanul Knigge încearcă să efectueze o recunoaștere a noii poziții pe care s-o ocupăm undeva mai în spate.”

Situația era gravă și Sulzbach nu mai trecuse prin așa ceva în ultimii patru ani de război. Un om educat dintr-o familie evreiască de bancheri, s-a înrolat în luna august 1914 și a fost trimis pe front patru săptămâni mai târziu. Ca admirator al britanicilor, a fost îngrozit de imaginea primilor soldați englezi uciși în Flandra.

De atunci, a văzut și mai multe cadavre și a câștigat *Crucea de Fier* luptând pentru Patrie. În acel moment, scopul său era să își țină oamenii pe teren, până când politicienii ar fi negociat